

Józef Wiesław Rosłon

"Wiara w zmartwychwstanie, pusty grób i pojawienie się zmartwychwstałego Chrystusa",
Kazimierz Romaniuk, Katowice 1981
: [recenzja]

Collectanea Theologica 52/3, 210-212

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

który w tym znaczeniu jest znakiem nadającym się do przyjęcia i przez Żydów. W nauce Jezusa dostrzega przede wszystkim miłość do Boga i do ludzi, sprawiedliwość, miłosierdzie i przebaczenie grzechów, jako sumę orędzia biblijnego. Reszta — powiada — to tylko komentarz. Ma nadzieję, że znowu zejda się drogi Kościoła i Synagogi, jak było przed oddzieleniem się pierwszych chrześcijan. To może nastąpić, jeśli wszyscy tak poważnie potraktują podwójne przykazanie miłości, jak poważnie traktował je sam Jezus.

Oczywiście, moim zdaniem, Żydzi mogą wskazać na pewne sprawy, które nie całkiem jasno dostrzega egzegeta chrześcijański i stąd ich pomoc jest użyteczna, ale obawiam się, że ta pomoc przy rozumieniu Ewangelii musi być przyjmowana bardzo roztropnie i ostrożnie, bo jest tu wyraźne sterowanie wykładnią ku pozycjom religii żydowskiej i pewna sugestia może powstać, że chrześcijaństwo zrodziło się zasadniczo ze złej interpretacji przez wyznawców z greckiej diaspory nauki Jezusa Chrystusa, rabina pobożnego i prawowiernego, który nie wychodził poza ramy tradycji izraelsko-żydowskiej.

o. Józef Wiesław Roston OFMConv., Warszawa

ks. Kazimierz ROMANIUK, *Wiara w zmartwychwstanie, pusty grób i pojawienie się zmartwychwstałego Chrystusa*, Katowice 1981, Księg. Św. Jacka, s. 100 (*Attende Lectioni*, 6).

W serii *Attende Lectioni*, ukazującej się w katowickiej Księgarni Św. Jacka, pozycję szóstą stanowi książka ks. prof. dra hab. Kazimierza Romaniuka, który zgodnie z profilem tej serii, w sposób naukowy, a przy tym dostępny i czytelny dla szerszych kręgów odbiorców, zajmuje się w niej najbardziej newralgicznym zagadnieniem chrześcijańskiej nauki — wiarą w zmartwychwstanie w oparciu o wydarzenia paschalne zrelacjonowane przez księgi Nowego Testamentu i w świetle najnowszych, wciąż żywych i rozpalających umysły, dyskusji.

Ponieważ wiara w zmartwychwstanie pozostaje uzależniona od faktu pustego grobu i od chrystofanii paschalnych, a określenie wzajemnej relacji tych trzech zjawisk stanowi przedmiot wielu dociekań naukowych we współczesnych publikacjach, stąd ten, rzec by można, nieco przedługi tytuł książki.

Ks. K. Romaniuk omówił już w wymienionej serii tak życiowe problemy, jak kapłaństwo w Nowym Testamencie (poz. 1 opracowana wspólnie z o. A. Janekowskim), powołanie w Biblii (poz. 2), oraz małżeństwo i rodzina w Biblii (poz. 7 i ostatnia z wydanych w 1981 r.). Poszukując, gdzie to możliwe, własnego rozwiązania, autor zawsze sumiennie zaznajamia czytelnika z istniejącymi próbami rozwiązań i krytycznie je ocenia. Przykro jest jednak stwierdzić, że w podanej bibliografii (jak i w przypisach) do zagadnienia nie spotyka się ani jednej publikacji polskiej, nie licząc polskiego przekładu G. Marteleeta, *Zmartwychwstanie, Eucharystia, człowiek*, Warszawa 1976. A przecież były na temat zmartwychwstania publikowane przyczynki czy to ks. M. Czajkowskiego, czy ks. J. Chmiela, czy ks. E. Tomaszewskiego (np. *Pusty grób i chrystofanie jako znaki zmartwychwstania Jezusa z Nazaretu*; *Colloquium Salutis* 10, 1978, 149—162), a ze strony religioznawstwa tzw. niekonfesyjnego choćby przez p. Zygmunta Poniałowskiego. Jeśli Autor nawet by specjalnie nie cenił wysoko takich publikacji w porównaniu z zagranicznymi, to jednak może dobrze byłoby je wzmiankować dla wygody polskich czytelników, którzy łatwiejszy dostęp znajdują do publikacji w języku ojczystym.

Wracając do omawianej tu pozycji, możemy zauważyć, że w wyniku badań doszedł autor do wniosku, wyrażonego w ostatnim zdaniu *Zakończenia* tymi słowami: „Uważa się dziś dość powszechnie, że do przeświadczenia o zmartwychwstaniu Jezusa nie doszli pierwsi chrześcijanie na podstawie

stwierdzenia faktu pustego grobu. Funkcje natomiast takie — to znaczy doprowadzające do wiary w zmartwychwstanie — spełniły chrystofanie, pojmowane nie tylko jako samo widzenie Zmartwychwstałego, lecz jako widzenie w połączeniu ze słowami wypowiedzianymi przy tym przez samego Zmartwychwstałego lub przez Jego wysłanników” (s. 92 n.).

Treść podzielił autor na trzy części: Cz. I — *Wiara w zmartwychwstanie Chrystusa*. Omawia się tu teksty, mianowicie wczesnochrześcijańskie symbole wiary, hymny liturgiczne oraz schematy katechetyczne; przeprowadza się analizę literacką trzech schematów teologiczno-terminologicznych, wyodrębnionych w oparciu o terminologię i obrazy, mianowicie zmartwychwskrzeszenia, wywyższania i powrotu do życia. W rozdz. III przedkłada się próby wytlumaczenia genezy wiary w zmartwychwstanie Chrystusa, które doszukują się jej źródeł bądź to w paruzji, bądź w prawdzie o powszechnym zmartwychwstaniu, bądź wreszcie w przeświadczeniu o wiecznotrwałym panowaniu Mesjasza. Na uwagę osobną zasłużyły jeszcze trzy hipotezy: R. Bultmanna, że chodziło właśnie o wiarę w obecność Słowa Bożego, teoria W. Marxsena o tzw. *Widerfahrnis des Sehens*, co autor przekłada jako „ponowne doświadczenie widzenia”, moim zdaniem nie całkiem słusznie, o czym niżej, oraz hipoteza K. Bergera i R. Pescha, zabarwionych w poglądach sceptycyzmem historycznym i zacieśniających zmartwychwstanie do problemu wiary.

Wskazawszy na niewystarczalność wysuniętych rozwiązań, przechodzi autor w dalszych częściach do omawiania elementów, które musiały wpłynąć na wytworzenie wiary w historyczność faktu powrotu zmarłego i porzucanego Jezusa do życia, oraz zbawczo-usprawiedliwiającego charakteru tej wiary, podobnie jak wiara Abrahama, poczytana mu za sprawiedliwość według wypowiedzi Pawła w Rz 4,22—24.

Część II — o pustym grobie — ma stanowić rewizję dotychczasowych poglądów, że nusty grób był jednym z pośrednich źródeł wiary w zmartwychwstanie Chrystusa, jakiej to rewizji domagają się obecnie egzegeci i apologety. Jest tu mowa w rozdz. I o relacjach ewangelistów o pustym grobie: podane zostały w zestawieniu teksty synoptyczne i Jana oraz określono ich gatunek literacki jako etiologia kultyczna, wczesnochrześcijański kerygmat na wzorce haggad czy też historia wydarzeń wielkanocnych (jako specjalny gatunek). W rozdz. II zastanawia się autor nad historycznością i wartością apologetyczną pustego grobu Jezusa, dołączając *Appendix* na temat możliwości wiary w zmartwychwstanie w supozycji, że grób nie byłby pusty. Wniosek jest taki: „pustość grobu nie jest źródłem wiary w zmartwychwstanie, ale jest dodatkowym potwierdzeniem prawdy o rzeczywistości zmartwychwstania”.

Część III poświęcona jest chrystofaniom i podzielona na pięć rozdziałów. Najpierw przedstawione zostały teksty ułożone możliwie w porządku chronologicznym opisywanych ukazań się. Następnie poruszono zagadnienie stosunku chrystofanii galilejskich do jerozolimskich i ich ram chronologicznych. Przedstawiono też hipotezy, jakie były dotąd wysunięte odnośnie historyczności opisów chrystofanii (hipoteza wizji subiektywnych, wizji obiektywnych, hipoteza W. Marxsena i R. Pescha). W związku z hipotezą Marxsena a termin *Widerfahrnis des Sehens*, o ile się nie myli, nie mówi o „ponownym” doświadczeniu, bowiem chodzi nie o przedrostek *wieder* — „znowu”, lecz o *widerfahren* — „przytrafić się”, „przydarzać się”, gdzie jest *wider*, nie *wieder*. Autor podjął też próbę określenia natury chrystofanii w oparciu o aoryst *ofthe* (czemu już nie w pisowni przyjętej jako *ophthe?*) — „ukazał się”, „dał się zobaczyć”.

W ostatnim rozdziale (piątym) rozważa się wartość apologetyczną opisów chrystofanii, przy czym dochodzi autor do wniosku, że „empirycznie niedostępne w swej zasadzie i zawsze transcendentne w swej treści zmartwychwstanie Jezusa wyciska jednak, z punktu widzenia historii, w świecie Apostołów, a więc i w naszym świecie, podwójny nieodparty znak swej rzeczy-

wistości: pierwszy, negatywny, to znak pustego grobu, który czyni wiarygodnym orędzie dotyczące zmartwychwstania; drugi, pozytywny, to rządzący ich wiarą znak ukazywania się Chrystusa, który daje świadkom doświadczenie wpisane w ich świat obiektywny" (s. 90).

Bibliografia, wykaz najważniejszych skrótów i spis treści umieszczone zostały po Zakończeniu.

Ta interesująca i pożyteczna pozycja wydawnicza jednak jest już wyczerpana, niestety, o czym powiadamia wydawnictwo w następnej z kolei książce tegoż autora, poświęconej tematowi małżeństwa i rodziny w Biblii. Można chyba żywić nadzieję, że przy nowym wydaniu autor zechce nam dodać także informacje o wkładzie polskich biblistów do dyskusji nad tak istotnym zagadnieniem nowotestamentowym jak problem historyczności zmartwychwstania Jezusa, odgrywający centralną rolę w najstarszej kerygmie chrześcijańskiej i tak podstawowy dla teologii już w czasach Pawłowych

o. Józef Wiesław Roston OFMConv., Warszawa